

Nr 21**Konstitutionsutskottets betänkande i anledning av motioner om kommunal folkomröstning.****Motionerna**

I detta betänkande behandlas motionerna

1971: 86 av herr Helén (fp) m. fl. såvitt avser hemställan punkt 10;

1971: 114 av herr Bohman (m) m. fl. såvitt avser hemställan punkt 3;

samt

1971: 548 av herrar Sterne (fp) och Richardson (fp).

Hemställan avser

i motion 1971: 86 punkt 10: »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att Kungl. Maj:t utfärdar tilläggsdirektiv till 1970 års kommunaldemokratiutredning om att framlägga förslag om nödvändiga lagändringar för att ett kommunalt rådgivande folkomröstningsinstitut skall kunna skapas»;

i motion 1971: 114 punkt 3: »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t — — — 3., låter utreda frågan om införande av ett folkomröstningsinstitut på såväl riks- som kommunalplan»; samt

i motion 1971: 548: »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om tilläggsdirektiv till utredningen om den kommunala demokratin och förslag angående införande av rådgivande kommunal folkomröstning».

Frågans tidigare behandling

År 1952 framlade 1950 års folkomröstnings- och valrättsutredning (SOU 1952: 47) ett lagförslag om kommunal folkomröstning. Detta innebär att kommunens fullmäktige kunde med vanlig majoritet besluta om rådgivande folkomröstning inom kommuner i ärende, som var föremål för fullmäktiges handläggning. Vissa ärenden undantogs dock, bl. a. frågan om grunden för utdebitering av allmän kommunalskatt. Två reservanter inom utredningen föreslog bl. a. att möjlighet skulle öppnas även för beslutande kommunal folkomröstning och att folkomröstning skulle kunna påkallas av en minoritet inom fullmäktige.

Det framlagda förslaget föranledde inte någon lagstiftning. Kungl. Maj:t uppdrog år 1957 åt den tidigare tillsatta författningsutredningen att i samband med dess uppdrag jämväl överväga frågan om använd-

ningen av folkomröstningsinstitutet. Härvid uttalade föredragande departementschefen att det inte torde vara anledning att även upptaga frågan om kommunal folkomröstning till ytterligare utredning; den borde vila i avvaktan på utredning och slutligt ställningstagande till det allmänna folkomröstningsinstitutet.

Utskottet behandlade vid 1967 års riksdag en motion med hemställan om utredning angående förstärkande av den kommunala demokratin. I motionen föreslogs bl. a. införande av ett kommunalt folkomröstningsinstitut. Utskottet uttalade i sitt utlåtande (KU 1967: 40) på denna punkt:

Frågan om ett kommunalt folkomröstningsinstitut blev under 1950-talet föremål för utredning. Det förslag som framlades föranledde inte någon lagstiftning. Frågan har enligt utskottets mening inte därefter kommit i ett sådant läge, att något nytt initiativ är påkallat.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Riksdagen avsåg motionen.

Frågan om kommunala folkomröstningar berördes i korthet i motioner väckta i anslutning till propositionen 1969: 103 med förslag till lag med särskilda bestämmelser om ändring i kommunindelningen.

Utskottet hemställde i sitt utlåtande (1969: 24) över lagförslaget om avslag på motionerna med hänvisning till departementschefens uttalande i propositionen, där han meddelade sin avsikt att kalla företrädare för de stora politiska partierna, kommunförbunden och den statsvetenskapliga forskningen till överläggningar om vilka åtgärder som borde komma till stånd i syfte att stärka den kommunala demokratin. Riksdagen avsåg motionerna.

I mars 1970 tillkallades sakkunniga med uppdrag att göra en översyn av den kommunala demokratin. I direktiven (Riksdagsberättelsen år 1971 s. 414) anfördes följande i fråga om kommunala folkomröstningar:

En tanke som ibland förs fram i den allmänna debatten är att man borde öppna möjlighet till kommunala folkomröstningar. Tanken på folkomröstning i kommunala frågor kan emellertid vara svår att förena med ståndpunkten att en levande kommunal demokrati bäst åstadkommes inom ramen för ett system med en representativ demokrati, utövad genom politiska partier som företräder en bred allmänpolitisk grundsyn. Härtill kommer att de frågor, som kan tänkas bli föremål för folkomröstning, av flera skäl måste bli sådana som är av förhållandevis liten betydelse för medborgarna. I betydelsefullare angelägenheter måste nämligen svårigheterna bli avsevärda att t. ex. avgränsa en fråga och entydigt ange denna för omröstning. Särskilt påtaglig är svårigheten att avgränsa betydelsefulla enskilda frågor, som nästan alltid har ekonomisk betydelse från den samlade bedömningen av kommunens ekonomi. Oavsett vilken inställning man har till kommunal folkomröstning i och för sig som medel att fördjupa den kommunala demokratin, måste alltså konstateras att den praktiska betydelsen av en sådan reform skulle bli starkt begränsad. De sakkunniga bör därför i första hand överväga andra åtgärder som på ett effektivare och med en representativ demokrati

bättre förenligt sätt tillgodoser intresset av en ökad medborgerlig förankring av den kommunala självstyrelsen.

Vid 1970 års riksdag väcktes motioner angående den kommunala demokratin med yrkande bl. a. om utredning av frågan om kommunala folkomröstningar. Utskottet refererade i sitt utlåtande direktiven för utredningen om den kommunala demokratin och uttalade (KU 1970: 29) att de kommunala frågor som aktualiserats genom motionsyrkandena föll inom utredningens uppdrag. I det förändrade läge som uppstått genom utredningens tillkomst ansåg utskottet det inte vara påkallat med något riksdagens initiativ med anledning av motionsyrkandena och hemställde, att riksdagen skulle anse motionerna besvarade med vad utskottet anförde. Riksdagen följde utskottet.

Utskottet

Den år 1970 tillsatta parlamentariska utredningen om den kommunala demokratin skall enligt sina direktiv i första hand överväga andra åtgärder än införande av kommunala folkomröstningar för att tillgodose intresset av en ökad medborgerlig förankring av den kommunala självstyrelsen.

I sitt av 1970 års riksdag godkända utlåtande över motioner med samma yrkande som förevarande ansåg utskottet efter en redogörelse för utredningsdirektiven på denna punkt och med hänsyn till den av regeringen då nyligen tillsatta utredningen det inte påkallat med något initiativ från riksdagens sida.

Då frågan om kommunala folkomröstningar kommer att övervägas inom den pågående utredningen, finner utskottet ej skäl att tillstyrka förevarande motionsyrkanden.

Utskottet hemställer att riksdagen avslår motionerna

- 1) 1971: 86 såvitt avser hemställan punkt 10,
- 2) 1971: 114 såvitt avser hemställan punkt 3 samt
- 3) 1971: 548.

Stockholm den 9 mars 1971

På konstitutionsutskottets vägnar

GEORG PETTERSSON

Närvarande: herrar Pettersson i Visby (s), Larsson i Luttra (c), Adamsson (s), Nelander (fp), Henningsson (s), fru Thunvall (s), herrar Boo (c), Werner i Malmö (m), Svensson i Eskilstuna (s), Bergqvist (s), Karlsson i Malung (s), Norrby i Åkersberga* (fp), Schött (m), Olsson i Sundsvall (c), och Wictorsson (s).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av hrr Nelander (fp), Werner i Malmö (m), Norrby i Åkersberga (fp) och Schött (m), vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

Den kommunala självstyrelsen i vårt land baseras på den representativa demokratin. Väljarna har möjlighet att öva direkt inflytande på denna framför allt vid kommunfullmäktigevalen. Den gemensamma valdagen synes emellertid innebära att de kommunala frågorna kommer i skymundan i valdebatterna. Nya vägar till en aktivare kommunal debatt måste enligt utskottets mening sökas.

Ett bra komplement till den representativa kommunala demokratin och samtidigt ett verksamt medel att stimulera allmänhetens politiska intresse vore ett kommunalt rådgivande folkomröstningsinstitut. I direktiven till utredningen om den kommunala demokratin behandlas dock folkomröstningen mycket restriktivt.

Utskottet finner det motiverat med en positiv attityd till folkomröstningsinstitut och hemställer därför,

att riksdagen med bifall till motion 1971: 86, såvitt avser hemställan punkt 10, och motionen 1971: 548 samt med anledning av motion 1971: 114, såvitt avser hemställan punkt 3, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om uppdrag åt utredningen om den kommunala demokratin att framlägga förslag till de lagändringar som erfordras för införande av ett rådgivande kommunalt folkomröstningsinstitut.